TAHRA BEY'İN AKILLARA DURGUNLUK VEREN MACERALARI

Hazırlayan:
Mustafa B. Bozkurt

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2023
KÜLTÜR SERİSİ: 1099

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-597-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Proje Danışmanı: Tahsin Yıldırım

Düzelti: İnayet Bebek

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Mustafa B. Bozkurt (1994-...): İstanbulludur. Evlidir. Fiilen avukatlık yapmaktadır. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olup, Medipol Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans yapmıştır. Hukuk Felsefesi sahasındaki Yüksek Lisans tezi *Milli İrade: Millet ve Demokrasi Üzerine Yeniden Düşünmek* adıyla kitaplaştırılmıştır. Sakarya Serdivan Belediyesi'nce neşredilen *Seyyid Osman Adapazarî Divânı*'nın yayına hazırlanmasında katkıda bulunmuş, *Medhî* mahlası ile yazdığı şiirler muhtelif eserlerde neşredilmiş ve bestelenmiştir. *Genç Sanat*'ta yayımlanan öykülerinin ve muhtelif mecralarda neşredilen tarih-kültür-sanat yazılarının yanı sıra, *Lex Historiae* Youtube Kanalı'nda tarih, kültür ve aktüel yaşamla ilgili içerikler üretmekte, *Zakiran Ensemble* bünyesindeki konserlere konuşmacı/ korist olarak katılmaktadır.

ÖN SÖZ

Gizemli olana daima ilgi duyarız. Sıkıcı hayatlarımızın ötesinde bir gerçekliğin varlığına inanmak, vücudumuzun sınırlarını aşabileceğimizi varsaymak daima ilgimizi çeker. Her zaman bu ilgiyi suistimal eden birileri bulunur. Modernizmin bu ilgiyi yok ettiğini düşünsek de şık plazalarda boy gösteren üniversite mezunu kitlenin yaşam koçlarına, gurulara, astrologlara ve ruhsal rehberlere ilgisi dikkate alınırsa durumun zannettiğimiz gibi olmadığı anlaşılır. Evet, ilerleyen satırlarda modern guruların en erken ve ilginç örneklerinden biriyle tanışacaksınız; Hindistan menşeli fakirizm gösterilerini bir çeşit ruhsal rehberliğe dönüştüren Tahra Bey'le!

"Tahra Bey'in yaşamı neden okunmaya layıktır?" diye sorulabilir. Her şeyden evvel bu beynelmilel düzenbazın öyküsü memleketimizle ve yakın tarihimizle yakından alakalıdır. Tahra, her ne kadar kendini başka biriymiş gibi tanıtsa da 1900'lerde Beyoğlu'nda doğmuş bir Ermeni'dir. İşgal yıllarında İzmir'de boy göstermiş, memleketimize kan kusturan generallerin falına bakmış, becerileriyle gözlerini boyamıştır. İki cihan harbi arasında geçen yirmi küsur sene, Tahra Bey'in kariyerinde zirveyi gördüğü, ardından da düşüşe geçtiği yıllardır. O nedenle onun öyküsü İtalyan faşistlerle, Alman nazilerle, Fransız sosyalistlerle kesişir; onun hatıralarında monarklar, aktrisler, sihirbazlar cirit atar. I. Dünya Savaşı'nın yıkımının gölgesinde egzotik dünyalara kapı açmayı arzulayan kitlelerin hayranlıkları, bağlanışları ve saf-dillikleri, onun hayatının gidişatını be-

lirleyen unsurlar olmuştur. Dolayısıyla Tahra Bey'in yaşam öyküsünde aynı zamanda yakın tarihin pek bilinmeyen yönleri saklıdır.

Tahra Bey'in öyküsünün Türk okuyucu için ehemmiyetini erken fark eden *Halkın Sesi* gazetesi 1936 senesinde "Tahra Bey'in Akıllara Durgunluk Veren Maceraları" adıyla bir seriye başlar. Seri vaat ettiği kadar uzun ömürlü olmasa da Tahra hakkında başka hiçbir kaynakta bulamayacağımız bilgileri bize sunar. Bu maceraların kaynağı nedir? Burası meçhul, belki Tahra Bey bunları bizzat aktarmış yahut yakın çevresinden birileri *Halkın Sesi* gazetesine bu bilgileri sızdırmıştır. Gazete, Tahra Bey ile Yunan generaller arasında geçen maceraları "Londra'da Tahra Bey'le birlikte çalışan bir Hintli Profesör"den naklettiğini duyursa da devamı için bir ipucu vermemektedir. Belki de bu tefrika, bugün mülaki olamadığımız ancak bir sahafın raflarında bulunmayı bekleyen bir hatıratın tercümesidir.

Elinizdeki çalışmanın ilk kısmı muhtelif dönemin gazeteleri başta olmak üzere ulaşabildiğimiz kaynaklardan Tahra Bey'in hayatına dair yaptığımız incelemeden oluşuyor. Bu kısımda Tahra Bey'in gerçek öyküsüne dair enteresan noktalara rast geleceksiniz. Bu kısmın sonunda da Tahra Bey'e dair daha önce hiçbir Türkçe yayında görülmemiş evrakı neşrediyoruz.

Çalışmamızın ikinci ve ana kısmında ise *Halkın Sesi* gazetesindeki tefrikanın dipnotlu ve tetkikli bir neşri bulunuyor. Bu neşir sırasında 30'lu yılların imlasını gösterebilmek adına fazla müdahaleden kaçındık. Ancak okuma güçlüğü bulunan imlalarda ufak tashihatta bulunduk. Bununla beraber yabancı menşeli özel isimlere dair telaffuz imlasını da koruduk. Sözgelimi *Palermo* şehri için kullanılan *Palyarmu* ifadesini aynen koruyup, dipnotta güncel okunuş ve imlayı sunduk. Hatıratta bahsi geçen kişi ve yerler hakkında da kısa dipnotlar ekledik. Tahra Bey'in hayatına

dair detayları da hatırat elverdiği ölçüde dipnotlarda arz ettik. Ayriyeten yazının bir tefrika olması hasebiyle dağıttığı bölümleri kronolojik olarak birleştirerek yeniden başlıklandırdık.

Burada muhterem okuyucumuza bir ikazda bulunmak yerinde olacak. Tefrikanın verdiği her bilgiye itimat edemeyiz. Neticede Tahra Bey'in hayatına dair bilgiler çelişkilerle doludur. O, kendi şahsında var ettiği gizem halesini büyütmek için zaman zaman yalana başvurmaktan çekinmez. Ayrıca hayatları hakkında hatalı sunumlar yapmak o dönem Avrupa'da sahne alan fakir taslaklarının âdetidir. Dolayısıyla bunları, Tahra Bey'in kendini sunma biçimlerine dair bir derleme olarak incelemek yerinde olacaktır. Yine de "akıllara durgunluk veren" maceraların okuma zevkinden hâlî olmadığını söylemek gerek.

Muhterem okuyucumuzun vücuduna hançer saplayan, toprağa gömülen, iradî olarak kalbini durduran, hayvanları donduran, çivili yataklarda yatan bu tuhaf adamın bazen büyük tiyatro sahnelerinde, şık barlarda, saraylarda bazen karakollarda ve batakhanelerde geçen bu acayip ve garaip dolu öyküsünü okurken keyf alacağını ümit ederim.

Mustafa B. Bozkurt
İstanbul-2023

TAHRA BEY'İN MACERALI HAYATI

On Dokuzuncu asır, her türlü mistik, gizemli ve ezoterik merakın yükseldiği bir yüzyıldı. Spiritüalizm, manyetizma, okült bilgelikler bu yüzyılda sahte-bilimle harmanlanıyordu. O yıllarda medeni Avrupa'nın herhangi bir şehrinde bir ruhçuluk enstitüsüne denk gelmeniz yahut hipnoz ve manyetizma gösterisi izlemeniz işten değildi. İşte, böyle bir yüzyılda Avrupa'da en yaygın pratiklerden biri de fakirizm gösterileriydi.

Fakirizm, bir kimsenin vücudu üzerinde olağanüstü tecrübeler sergilemesine dayanan bir gösteri türüydü. Uzun riyazet ve perhizler sonucu bu yetenekleri kazandığı kabul edilen kişiler, vücutlarına kesici/delici aletler saplamak, çivili yataklarda yatmak, kalp atışlarını durdurmak, toprak altında saatlerce hatta günlerce kalmak gibi olağanüstü tecrübeler sergiliyordu. Bunların Müslüman olanlarına "Fakir", Hindu olanlarına "Sadhu" dense de özellikle Batılıların gözünde hepsi "Fakir" olarak isimlendirilmiştir. Fakirliğin orijini dinî bir arka plana dayanıyorsa da zamanla sokak sanatçılığının da bir parçası olduğu muhakkaktır. Özellikle Bengalli fakirler arasında ayıbazlık, maymunbazlık yapan, yılanlarla oynayan, havaya bir ip atıp ona tırmanan hatta jonklörlük yapanlar bile vardı. Dolayısıyla fakirlerin becerileri her zaman dünyayı terk yoluyla kazanılan bir yetenek değildi.

Fakirizm, "Hint Fakiri" tiplemesiyle özdeşleşmişse de Doğu'ya dair oryantalist bakış açısının ürünüydü. Doğu'nun gizemlerinin Avrupa sahnelerine taşınması önce

Ramo Samee gibi Hind fakirlerinin sahnelere çıkmasıyla gerçekleşti. Kısa sürede, pek çok Avrupalı kendini Hind fakiri gibi göstererek sahne şovları yapmaya başladı. Aslında gösterileri çoğunlukla fakirlikle alakası olmayan illüzyon gösterileriydi. Ancak fakirliğin gizemli havasından yararlanmayı arzuluyorlardı. 1800'lerin başında Louis Antonio adındaki Lizbonlu bir sihirbaz kendini Kia Khan Khruse adıyla tanıtarak Avrupa sahnelerini boncuk yutup ağzından tespih çıkarma, kendisine sıkılan kurşunları yakalama gibi numaralarla sallıyordu. Meşhur yazar Charles Dickens bile Rhama Roos adıyla sahneye çıkıyor ve Batılı Legerdemaine (Hokkabazlık) numaralarını Doğu gizemleri gibi sunuyordu. Georgialı bir vantrilok olan Dr. Haskell, Şiva Fakiri adını takınmıştı, şeffaf kâğıtlarla yaptığı hayalet gösterileri pek tutmayan Alfred Sylvester Fakir Oolu yahut Hacı Muhammed Salib adıyla sahne alıyordu. Alaycı bir şekilde "fakers" olarak da adlandırılan bu isimlerin ortak noktaları şunlardı: Hemen hepsi birkaç monarkın huzurunda sahne aldığını iddia ediyor, Hindistan, Mısır, Çin gibi egzotik bir ülkeden geldiklerini ima ediyor, uydurma bir isim takınıyor ve mutlaka egzotik bir kıyafet giyiniyorlardı. Afişlerde şu ve benzeri kavramlar -gösteriyle alakalı olsun olmasınsıralanırdı: Hindistan mucizeleri, demonoloji, Asya tipi jonklörlük, sihirbazlık, hokkabazlık nekromansi, mitoloji, bilimsel illüzyon, prestijatörlük… Sahte fakirler afiş başlıklarının önemli bir kısmını beceremeseler de bunları yazmak âdet olmuştu. Basit hokka çevirme oyunu yapanlar bile "Meşhur Hint Fakiri" adını takınıyordu. Ayrıca kendilerini Prens, Sultan, Raca gibi isimlerle isimlendirenler de mebzul miktardaydı. Ezcümle sadece isimleri "Fakir" olan onlarca sahtekâr 1800'lerin ikinci yarısından itibaren Avrupa ve Amerika'da fink atmaya başlamış; Jaypur Fakiri, Simla Fakiri, Ava Fakiri vb. isimlerle sahne alan onlarca sihirbaz türemişti.

Yalnız Hind fakirliği değil, Mısır, Çin ve Pers gizemleri de "Fakirlik" üst başlığında sunuluyordu. William Ellsworth Robinson'un sahne isimlerini okumak bu hususta bir fikir verecektir. En sık kullandığı isim Ching Ling Soo'ydu, daha önce kendini Mısırlı Mistik Ahmed Bin Ali, Okültizminde Nekromansi Üstadı Doğu Hindistanlı Nana Sahib, Türk sihirbaz Abdul Khan gibi isimlerle tanıtmıştı. Bir başka sihirbaz Max Auzinger ise Mısırlı Ben Ali Bey ve Maxistân-i Uzinger gibi Arap tandanslı isimlere sığınmıştı.

L'homme à langue d'acier

FAKİR HABU

Bu akım 1900'lerin başına kadar bütün gücüyle sürmüştür. Paris'te belki de I. Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkım nedeniyle dünyadan uzaklaşmak isteyen insanlar arasında Fakirizm gösterilerine yoğun bir ilgi vardır. Bu yıllarda Indıen Kanichka, Ben Aga, Linga Singh, Ben-Isley, Birman, Blacaman, Prince Nyadeo gibi onlarca uydurma fakir Paris sahnelerinde, Fransız sosyetesinin şık partilerinde boy gösteriyorlardı. 1910 senesinde Fakir Habu, diliyle bir fıçıyı kaldırıyor, 1926'da Beyaz Fakir olarak bilinen Brahma, Gaîté-Rochechouart Sahnesi'nde kırık camlarla dolu bir fıçıda yuvarlanıyordu. 1927'de Scarah Bey adındaki bir fakir, kalbini durdurma (katalepsi), toprağa gömülme numaralarını Olympia sahnesinde sergiliyordu.[1] Aynı fakir havalı tüfek ve banderillayla vurulmasına rağmen kendisine bir zarar ilişmiyordu.

[1] Fleur Hopkins Loferon, "Tahra Bey, celebrite et charlatan", *Le Blog Gallica*
https://gallica.bnf.fr/blog/03082022/tahra-bey-celebrite-et-charlatan?mode=desktop

Hepsi kendi kudretlerince birilerini etkilemeyi başarmışlardı. Ancak aralarından biri, Fakirizm tarihinde silinmez bir iz bırakacaktı: Tahra Bey._

FAKİR SCARAH BEY
(L›INDÉPENDANT DES BASSES-PYRÉNÉES,
11 EKİM 1927).

Şöhretinin zirvesine çıkacağı 1925-27 yılları arasında Fakir Tahra Bey Théâtre des Champs-Élysées Music-Hall'da, Moulin-Rouge'da ve Théâtre de l'Étoile'de muazzam gösteriler yapıyor, gösteri başına -rivayete göre- 14.000 ile 40.000 Frank arasında kazanıyordu. Bu, o tarih için çılgın bir rakamdı. 24 Temmuz 1925 tarihinde Kuzey Fransa'da neşrolunan *Le Grand Echo* gazetesinin kapağında Parisli bir şık olarak boy gösteren Tahra Bey'in gösterileri, meslektaşlarından çok farklı değildi. Karnının üzerinde taş kırdırıyor, vücuduna şiş batırıyor, düşünceleri okuyor, hayvanları hipnoz ediyordu. Ancak onu farklı kılan bazı hususiyetleri vardı. O gösterilerini bir ayin havasında sunuyordu. Her ne kadar günlük yaşamında Parisien bir şıklığı benimsemişse de gösterileri sırasında bir Arap şeyhi gibi giyiniyor, bazen başına sarık sarıyor hatta peçe takıyordu. Şanzelize'nin tiyatro sahnesinde tütsüler ve buhurlar yanıyor, Fakir Tahra Bey gösterilerini aynı